

necesse est. Ergo illa Religio erit à Deo revelante, quæ sola Mundi originem origine pertinget sua.

III. Cum Deus sit essentialiter verax, sapiens, sanctus: illa sola erit à Deo revelante Religio, quæ sola pura & sancta & Deo auctore digna erit in sua doctrina.

IV. Cum miraculum sit essentialiter, nemine refragante, manifesta Dei vox, manifestum Dei testimonium, quo veritati aut virtutis suffragatur Deus: illa Religio manifeste erit à Deo revelante, quæ sola erit authenticis miraculis impressa & consecrata.

V. Cum Prophetia sit prænuntia manifestatio rei alicujus futuræ & soli Deo cognoscibilis; cumque divinæ veritatib[us] evidenter repugnet talem facere manifestationem in favorem alicujus religionis non veræ: illa Religio erit manifeste à Deo revelante, cui soli favebunt authenticæ Prophetæ, eventu confirmatæ.

Unde, si qua sit Religio, quæ sola istos omnes Divinitatis characteres contineat: huic soli Religioni adhærere oportet Hominem. Q. E. D.

607. ADNOTATIO. Religio christiana in se complectitur, tum Religionem illam naturalem, quæ est humanis omnibus mentibus & cordibus divina quasi manu impressa, & quæ est ubique esse entiale divinæ omnis Religionis fundamentum; tum antiquam illam Revelationem, quæ facta est Patriarchis. Moysi, Prophetis; tum novam hanc Revelationem: quæ per divinum Messiam facta est Apostolis & Evangelistis, & per ipsos Orbi successivè universo. (583 & 602).

Antiquæ Patriarcharum & Prophetarum Religioni sunt ea omnis perfectio præparatoria, quam divina exigebant consilia ante adventum divini Messiae. Unde ineptè simul & absurdè philosophantur ii omnes, qui antiquam hanc Religionem videntur inculpare & quasi vilipendere: ex eo quod ipsi non omnem christianæ Religionis perfectionem infuderit Deus.

Antiquæ Religioni præstat & antecellit christiana Religio, tum in suo omni cultu, qui factus est magis purus,

magis verus, magis spiritualis, magis divinus; tum in sua morum regula, quæ antiqua omnia perfecit & nova multa imposuit internæ sanctitatis præcepta; tum in suis ad virtutem motivis, quæ longè sublimiora sunt & potentiora, & quibus dulcius alliciuntur & fortius impelluntur humana ad Deum corda, tum in sua intrinseca efficacitate, quæ infinitè major indita est ipsius sacrificiis & sacramentis & operibus quibuscumque meritoriis, divina ubique Auctoris sui sanctitate & excellentia quasi imbutis aut impressis.

PROPOSITIO VI.

608. Religio christiana est divina illa Religio revelata, cui unit adhærere oportet Hominem.

DEMONSTRATIO. Cum Religionem oporteat esse revelatam & unicam; cumque repugnet Deum esse fallacem & deceptorem; illa Religio erit evidenter divina, evidenter à Deo revelata, quæ sola manifestissimos omnes Religionis à Deo revelatae characteres in se continebit & demonstrabit: atqui talis est Religio christiana. Demonstratur minor. Manifestissimi Religionis à Deo revelatae characteres alii sunt intrinseci, alii vero extrinseci: priores sunt evidenter, coœva humano generi origo, & digna Deo doctrina; posteriores, manifesta Dei approbatio, & certa divinæ illius approbationis realitas: atqui quatuor illi Religionis à Deo revelatae characteres in christiana Religione manifestè continentur & demonstrantur.

I. Religio christiana, quatenus in se continens & perficiens aniquam omnem Patriarcharum & Prophetarum Religionem, est cæteris omnibus religionibus manifestè anterior, manifestè habet originem humano generi coœbam.

II. Religio christiana, tum in iis quæ docet de Deo, de homine, de origine rerum, de natura Animæ, de futura vita; tum in iis quæ præcipit circa cultum, circa mores, circa varias hominis in Deum & proximum & seipsum obligationes: Religio christiana, inquam, ubique veritatem

spirat & sanctitatem; ubique cæteris omnibus religionibus sese infinitè superiorem & excellentiorem exhibet; ubique humanæ rationi sese admirandam dat & diligendam, per doctrinam Deo ipso dignam.

III. Christiana Religio innumeris & notissimis primæ classis miraculis, innumeris & notissimis omnis generis Prophetiis, præparata, stabilita, propagata fuit; & nunc quasi impressa & conflata manet. Atqui, nemine sano refragante, miracula & prophetiæ sunt manifesta Dei approbatio; ergo Religio christiana semper habuit & semper retinet manifestam Dei approbationem.

IV. Quod autem realiter extiterint divinæ illæ prophetiæ, divina illa miracula, unde derivatur & in quibus fundatur manifesta hæc Dei in Religionem christianam approbatio; illud nobis omnimoda certitudine certum & manifestum faciunt, historiæ authenticæ & omni fide dignæ traditiones generales & nulli falsitatis suspicioni patentes, mores nationales adhuc subsistentes & cum veritate istarum historiarum & traditionum necessariò connexi.

Tales sunt, verbi gratia, celeberrimæ Danielis & Isaiae & Jeremijæ prophetiæ, quas ab auctoribus suis scriptas & inter monumenta publica depositas verificavit, multis post sæculis, rerum eventus. Talia sunt præcipua Moysis & Jesu Nazareni miracula, quæ fuerunt facta toidem historicæ, omnem notorietatem habentia; & quæ in Historiis authenticis & publicis consignata, & generali Traditione ab ævo in ævum transmissa, in ipsismet Israelitarum aut Christianorum moribus, quasi in viventibus toidem monumentis, etiamnum subsistunt & quandam perennitatem adipiscuntur. (186).

V. Ergo manifestissimos omnes Religionis à Deo revelatae caracteres habet Religio christiana: ergo Religioni christianæ omnia insunt *credibilitatis motiva*, quæ potest & debet Deus Religioni à se dimananti impetrari. Ergo Religio christiana est divina illa religio revelata, cui uni & soli adhærere oportet hominem. Q. E. D.

OBJECTIONES SOLVENDÆ.

609. OBSERVATIO. Inter varia Sophismata, quibus à clausa Incredulitate impugnari ubique solet christiana Religio; præcipua & efficacissima illa sunt, quæ impetunt & impugnant, vel existentiam certitudinis moralis, vel existentiam Dei, vel existentiam divinæ providentiæ, vel existentiam substantiæ in homine spiritualis & immortalis: quæ sophismata cum funditus eversa & diruta sint in præcedentibus tractatibus, ab isto tractatu penitus excludentur.

I. Irreligiosis sophismatis fundamentalē nullum opponere luminis & veritatis principium, unde emanare possit plena ipsorum solutio & confutatio; periculosa nimis res & praxis foret: quidquid in contrarium effutant nonnulli Philosophi.

II. Philosopho aut Thologo irreligiosa incredulitatis sophismata confutanti, fasne erit sperare responsonem à se datam, etiam victrice ubique ratione plenam, omnibus quibuscumque Ingeniis probatum iri? Minimè sanè: quia sublimis & profunda veritas tardis & hebetibus Ingeniis non semper est obvia, corruptis & obstinatis non semper est grata & accepta. Nec inde tamen sequitur, Philosophis & Theologis ab omni demonstratione aut confutatione, esse in hac re abstinendum. (32 & 54).

III. In genere, eo præcisè modo resolvetur & confutabitur irreligiosa quævis *objectione*, quo resolvi & confutari ipsa debet: ubi, exposito simpliciter quæstionis statu, paucis certum & manifestum fiet, quod res quæ impugnatur tanquam *falsa aut fabulosa*, plenam & completam desumat certitudinem, vel à monumentis historicis omni fide dignis, vel ab infallibili divinæ revelationis auctoritate: quod res quæ impugnatur tanquam *absurda & rationi absona*, nullatenus aduersetur & opponatur veris illis cognitionum principiis, quæ in nos diminant aut ab attenta Naturæ observatione aut à profundiore Historiæ studio aut ab ideali re-

rum analysi, & quæ sunt fundamentalia sanæ omnis rationis & sublimioris omnis Philosophiæ Principia.

Manifestè indicat & demonstrat se non esse natum ad philosophandum, ad ratioñandum, quisquis in hac re, aliquid ultra aut aliquid aliud exigit.

IV. In objectionibus hic exponendis & resolvendis, eas duntaxat debemus admittere Philosophi, quæ ex simplici quasi ratione nascuntur, & quarum solutio ex solo recte rationis lumine debet emanare. Unde, quidquid pertinet ad profundiorem Historiæ sacrae & Libro um sacrorum cognitionem, pro jure nostro omittemus, & profundiori Theologiæ expendendum & agitandum relinquemus. Imò, & in iis quæ pro jure & officio nostro hic agitabimus, fundamentalia duntaxat rerum principia ponemus: rati sufficie re rerum principia ingenii sagacibus; & cepiosissimam rerum explicationem ingenii sagacitate parentibus esse inutilem.

610. OBJECTIO. I. Antiqua Hebræorum Religio, Mundi originem origine pertingit sua: ergo fuit olim divina. Verum, si fuit olim divina; quibus argumentis evincetur illam nunc non esse divinam.

RESP. Antiqua Hebræorum Religio, in iis quæ ipsi erant essentialia, subsistit & permanet in Religione christiana; in qua debuit ad omnem suam perfectionem evehī. (602 & 605), Constat autem hodiernam Hebræorum Religionem jam non esse divinam; tum ex antiquis ipsius Oraculis (*) quibus prænuntiatum fuit debere ipsam desinere, & in perfectiore Religionem immutari; tum ex recentibus ipsius deliriis, in Talmude suo consignatis & consecratis, quibus

(*) NOTA. Judeicæ Nationis & Religionis reprobationem propheticō afflati spiritu prænuntiarunt Moyses, Daniel, Osse, Isaías, &c. Circa quod vide Deuteronomium, cap. 18. v. 19; Danielē. cap. 9. v. 12 & 26; Osse. cap. 3. v. 4; &c.

evidenter demonstratur hodiernæ Hebræorum Religioni jam non præsidere Deum sapientiæ & veritatis.

611. OBJ. II. Christianæ omni Communioni & Sectæ æqualiter convenient manifestissimi illi Divinitatis carac teres, de quibus modò habita est mentio (604): ergo tam Calvinianæ aut Lutheranæ, quam Catholicæ Religioni adhæ rere oportebit hominem.

RESP. Nego ant. Cessant manifestissimi illi divinitatis carac teres, in omnibus Christianæ Religionis Communionibus, ab Ecclesia Catholica separatis.

I. Antè Lutherum & Calvinum, vel nihil erat Lutherana aut Calviniana Religio; vel nihil aliud erat nisi christiana illa Religio, à qua avulsa & separata fuit. Si prius: ergo originem mundo coævam non habet Lutherana aut Calviniana Religio. Si posterius: ergo nulla separationis causa, nullus Religionis à Religione Catholica distinctæ & diversæ titulus, ipsis fuit.

Idem dictum esto de omnibus aliis christianæ Religionis Sectis, ab Ecclesia catholica per heresim aut per schisma separatis.

II. In Lutherana aut Calviniana Religione, dignam Deo doctrinam non sonant, tum perpetuae illæ in suis dogmatibus variationes, quæ Religioni omni à Deo revelatae essentialiter repugnant; tum necessitantia illa Dei decreta, quæ manifestè absurdam affingunt homini fatalitatem & Deo tyrannidem.

III. Variis omnibus christianæ Religionis Sectis, quatenus sunt aliquid distinctum & diversum ab illa Christi Religione quæ existebat tempore factæ ab ipsis separationis, manifesta Dei approbatio nullo modo sunt aut esse possunt antique prophetiæ & antiqua miracula.

Ut manifestam Dei approbationem haberet aliqua Secta, à præexistente Christi Religione separata: requireretur evidenter ut authenticis prophetiis aut miraculis ipsam specialiter approbasset & confirmasset Deus. Carlostadium ali quid in Religione mutare & innovare volentem increpavit Tom. II.

acriter Lutherus ab ipso dissentiens; postulavitque, quod *sig-
na*, seu Miraculo, notum & certum ficeret se à Deo mis-
sum esse ad mutandam Religionem. Rectè quidem: sed
illud idem ipsum postulabat à Luthero Catholica omnis
Ecclesia.

612. OBJ. III. Manifesta Dei approbatio non sunt mi-
racula: ergo ex Miraculis Moysis & Christi malè concludi-
tur quòd divina sit Religio ab utroque dimanans. Patet ant.
Nam Idololatrix, præter alios multos, suus fuit Apollonius
Thiannensis innumerorum auctor miraculorum; suus fuit
Vespasianus, nonnullis insignitus miraculus: nec inde co-
cludetur quòd Religio in se divina fuerit Idololatria.

RESP. Dist. ant. Manifesta Dei approbatio non sunt mi-
racula imaginaria, conc. ant. miracula realia, subdist. si
non habeant sufficientem notorietatem & certitudinem,
concedo: si omnimodam habeant notorietatem & certitudi-
nem, nego ant. & cons.

I. Spectari debet omne Miraculum, tum in sua natura,
tum in sua certitudine, tum in suo fine, seu in sua des-
tinatione.

Natura Miraculi, includit & importat essentialiter
quòd sit opus aliquod supernaturale, seu opus aliquod om-
nes Artis & Naturæ vires exorbitans. Unde, ex Albo vero-
rum & propriè dictorum miraculorum erendum est, quid-
quid potest solis Artis aut Naturæ viribus attribui.

Certitudo Miraculi, resultat ex variis probationibus
quibus indubitanter constat ipsum realiter existere aut ex-
sistisse: quas probationes indubitatas suppetitare debet tes-
timonium sensuum aut hominum omni certitudine certum.
Cum nihil probare possit miraculum, cuius fictitia aut cu-
jus incerta foret existentia: pro nullis habenda sunt omnia
miracula, quæ nullum existentiæ suæ certum reliquere mo-
numentum.

Finis miraculi, est ratio propter quam à Deo patra-
tum dicitur aut intelligitur. Pendet finis istius cognitio, ab

attento examine rei aut causæ cui favere & quam divino
quasi sigillo consecrare existimatur miraculum: quæ res
aut causa, si manifestè mala aut falsa sit, excludit essen-
tialiter omne miraculum in favorem sui patratum; & im-
portat essentialiter impossibilitatem miraculi sibi attributi.

II. Iude intelliges præcipuis Moysis & Christi miracu-
lis divinam omnem esse auctoritatem; variis Historiæ pro-
fanæ miraculis, divinam auctoritatem esse nullam.

Prioribus inest divina omnis auctoritas: quia talis
est evidenter ipsorum natura, ut ex nullis Artis aut Naturæ
viribus potuerint resultare; quia talis est evidenter ipsorum
certitudo, ut parem certitudinem vix habeant ulla Historiæ
profanæ facta maximè indubitate; quia manifestus ipsorum
finis est, ut Religioni in se evidenter sanctæ & Deo dignæ
faveant illustremque & æternam Divinitatis notam impra-
mant.

Posterioribus nulla inest auctoritas divina: sive spec-
tentur in *sua fine*; cum repugnet evidenter Deum sanctita-
tis & veritatis voluisse impuris Idololatriæ deliriis divinam
suam approbationem imprimere: sive spectentur in *sua cer-
titudine*; cum nullum certum & indubitatum existentiae suæ
monumentum reliquerint in moribus hominum, in monu-
mentis publicis, in generalibus nationum traditionibus:
sive spectentur in *sua natura*; cum nihil aliud esse videantur,
nisi aut miri quidam Naturæ effectus, ut ferale rubens co-
mæta, ut micans in crinibus equorum & in antennis &
malis navium electricus ignis, ut pluvia sanguinea è cœlo
delabentes; aut nisi mera humani ingenii figura, ut fe-
mur Pythagoræ aureum, ut Orpheus lyra feras demulcens
& urbes ædificans; aut nisi fraudulente quædam præstigiæ,
qualia Magorum ægyptiacorum, qualia Apollonii Thyan-
nensis, qualia multorum aliorum similis farinæ Balatronum,
pleraque fuere miracula. (184).

III. Si quid ultrà videretur tibi scitu necessarium, cir-
ca *naturam & existentiam* divinorum miraculorum: illud tibi
totum breviter & eleganter suppeditabit *Philosophia Religio-*

*

nis, tum in sexta sua Sectione, tum in parte priori sua
tertiae Orationis philosophicæ.

IV. In *factis historicis* tota fundatur & tota stat Religio
christiana; & facta illa historica sunt ipsamet Moysis, Pro-
phetarum, Jesu Nazareni & Apostolorum miracula.

Si facta illa sunt vera & certa: evidens est quod
Religio christiana sit Religio in se divina. Omnimoda au-
tem certitudine certa esse demonstrantur facta hæc histori-
ca, ope Historiarum authenticarum, Traditionum genera-
lium, Morum nationalium, in quibus consignantur; & que
sunt subsistentia & indubitate totidem ipsorum monumenta.

613. INST. I. Dubitarunt nonnulli etatis nostræ Philosophi,
an Pentateuchus autorem habuerit Moysen; an ipse
met extiterit Moyses: ergo non ita certa sunt facta & mo-
numenta historica, in quibus fundatur antiqua christiana
Religionis revelatio.

RESP. Dist. ant. & illud dubium fuit solida aliqua &
victrice ratione fundatum, nego ant. & illud dubium nulla
fuit solida & victrice ratione fundatum, conc. ant. & nego
cons.

In Persuasionibus ubique receptis, dubium nulla
solida & victrice fundatum ratione, est dubium ineptum
& antiphilosophicum, cui nulla debetur a Sapientibus
attentio. Tale fuit olim universale Pyrrhoniorum dubium,
quod omnia certè non fecit dubia. Talia sunt multa dubia
recentium nonnullorum Philosophorum, quorum irreligiosæ
quædam speculationes nihil aliud interdum sonant, præter
amentem Pyrrhonis dubitationem & Cynicam Diogenis im-
pudentiam.

Tam certum est extitisse Moysen, quam certum est
extitisse Salomonem, Alexandrum, Cæsarem. Tam certum
est Pentateuchum esse Moysis, quam certum est Iliadem
esse Homeri, Æneidem esse Virgilii, Philippicas Orationes
esse Demosthenis & Ciceronis. Res illas omnes, nullum
irreligiosorum Philosophorum dubium faciet dubias.

614. ADNOTATIO. Circa modum quo Pentateuchus fuit
à Moyse conscriptus, duplex est sententia notari digna.

I. Existimant plerique omnes Philosophi & Theologi
Pentateuchum fuisse à Moyse conscriptum, eo prorsus
quo nunc existit modo: ita tamen ut in exemplaribus ab
opere originali deductis, successu temporis, factæ fuerint
à Librariis leves aliquot rerum additiones & nominum
mutationes.

II. Opinatus est Newto & opinantur nonnullis cum
Newtoni Philosophi Pentateuchum quasi per fragmina fuisse
à Moyse conscriptum, & Israeliticæ Nationi relictum:
ita ut non nisi longo post Moysen tempore, in ordinem
quæque suum redacta & in unum quasi corpus confiata
fuerint *sacra illa fragmina*; facta in ipsis interdum, per se-
dulam redactorum curam, convenienter aliqua rerum addi-
tione & nominum mutatione.

In utraque hac sententia, sua stat omnis Pentateu-
cho authenticitas, sua stant antiquæ revelationi certa &
indubitate monumenta. Priori sententiaz, ut longè verisimi-
liori, adhæremus.

615. INST. II. Quam certitudinem Miraculis Christi
dare possent vera quatuor Evangelia, haec omnem ipsis
adimunt falsa Evangelia, multò plura: ergo non ita certa
sunt monumenta historica in quibus fundatur nova chris-
tianæ Religionis revelatio.

RESP. Nego ant. Apud omnes sanæ mentis Criticos &
Judices, instar axiomatis est, quod auctoritas in se vera
& certa per incertam aut falsam non elidatur; quod mon-
umento in se vero & certo suam auctoritatem non adimat
aliud monumentum in se falsum aut incertum. Quidquid
scitu necessarium est, in præsenti quæstione, circa vera
Evangelia & circa falsa *Evangelia*, paucis accipe.

I. Ab ipsomet Jesu Nazareni Apostolis aut Discipulis
scripta fuere quatuor illa *Evangelia*, que ab omni Ecclesia
christiana & nunc habentur & semper habita sunt, ut ve-

ra & certa in suis factis historicis, ut pura & sancta in sua doctrina speculativa & practica, ut divinum & adorandum novæ Revelationis monumentum.

Suum in Iudea Evangelium scripsit Mathæus, Christi Apostolus, octo post mortem Christi annis, juxta Eusebium. Suum Romæ Evangelium scripsit Marcus, Petri Discipulus & Interpres, undecim post eamdem Christi mortem annis, juxta Hieronimum. Paucis post annis, suum etiam scripsit Evangelium Lucas, Christi Discipulus. Suum denique Evangelium, sub finem primi saeculi, rogantibus omnibus Asiae Episcopis, scripsit Joannes, dilectissimus ille Christi Discipulus & Apostolus.

Sub iisdem temporibus scripti fuere Actus Apostolorum, ab auctore unius Evangelii Luca; scriptæ fuere historicæ simul & dogmaticæ Apostolorum Epistolæ; scriptus est & propheticus Apocalypsis liber. Ex quibus omnibus resultat divinum illud novæ Revelationis monumentum, quod generali nomine *Evangelium nuncupatur* (595).

II. Ubi in lucem prodieva vera Evangelia, summus ab omni Ecclesia christiana ipsis habitus est honor, habita est reverentia. Sacrum & adoratum Christianis fuit ipsum Evangelii nomen; sancta & dulcis fuit divini alicujus Evangelii possessio. Inde falsis *Evangelii* origo.

Sacrum & adoratum Evangelii nomen impudenter affixere primitivi quidam haeretici, verbi gratia Cerinthii, Ebionitiæ, Gnostiæ, variis historiis quas ipsi de Jesu Nazareno scribebant, & quas erroribus quibusdam suis inficiebant.

Sacrum & adoratum Evangelii nomen fraudulenter reliquere quidam alli haeretici, veris *Evangelii* à se corruptis, & aliquo suo errore vitiatis.

Sacrum & adoratum Evangelii nomen irreligiosè affixere nonnulli Christiani *Fabulis* quibusdam inepti pīis, quas ipsi romanensem in modum scripserant vel de vita Evæ, vel de vita Deiparæ Virginis, vel de infantia Christi, vel de ideali hominis Perfectione; & in quibus absurdâ sua

FUNDAMENTALIA RELIGIONIS PRINCIPIA. 219
deliria historicis & dogmaticis quibusdam veritatibus passim immiscebant.

Sacrum & adoratum Evangelii nomen imprudenter reliquere divino Mathæi *Evangelio apostolicis* quibusdam Traditionibus adacto & infarto: quale fuit Evangelium secundum Hæbreos & Evangelium secundum Aegyptios.

Ex falsis illis Evangelii, quæ vario sub nomine triginta circiter recensentur, alia nascendo periere, ut omni attentione apud Sapientes & Sanos indigna. Alia obscuram aliquandiu existentiam habuere apud paucos quosdam Secarios; brevique tandem, in contemptu merito evanuere, solo sui nomine relicto.

III. Ex illa falsorum Evangeliorum notitia plenè intelleges, quām turpiter allucinentur ii, qui existimant à falsis illis Evangelii impugnari veritatem factorum evangelicorum; verbi gratia, mortem & resurrectionem & ascensionem Christi, præcipua Christi & Apostolorum miracula. In hoc non dissentunt à veris Evangelii falsa Evangelia. Falsa ideo dicta sunt illa Evangelia; quia falsum erat quodd sub divina impulsione aut inspiratione fuerint scripta: sive res in se veras, sive res in se falsas aut fabulosas referrent.

616. OBJ. IV. Religio est objectum Fidei, estque proinde objectum in se obscurum & humanæ rationi inaccessum: ergo Religio non potest demonstrari.

RESP. Dist. ant. Religio est objectum Fidei, in suis mysteriis, conc. ant., Religio est objectum Fidei & solius Fidei, in suis credibilitatis motivis, nego ant.

Distinguo consequens. Ergo Religio non potest demonstrari, relatè ad suam necessitatem & ad suam existentiam, nego consequens: ergo Religio non potest demonstrari, relate ad suam naturam, subdistinguendo: non potest demonstrari antecedenter ad revelationem & manifestationem à Deo factam, concedo: consequenter ad revelationem & manifestationem à Deo factam, nego consequens & cons.